

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2024 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право
за денною формою навчання**

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИКИ:

завідувач кафедри кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук, професор

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ

доцентка кафедри кримінального права та процесу, кандидатка юридичних наук, доцентка

_____ Наталя ХМЕЛЕВСЬКА

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри кримінального права та процесу
28 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри кримінального права
та процесу, кандидат юридичних наук,
професор
28 серпня 2024 року

_____ Сергій КРУШИНСЬКИЙ

Декан юридичного факультету,
кандидат юридичних наук, доцент
28 серпня 2024 року

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

Обліковий обсяг – 1,22 ум.др.арк.

ЗМІСТ

			Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		– 4
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 4
	1.2.	Лекції	– 4
	1.3.	Семінарські (практичні) заняття	– 6
	1.4.	Самостійна робота студентів	– 13
	1.5.	Індивідуальні завдання	– 15
	1.5.1.	Теми науково-дослідних робіт	– 15
	1.5.2.	Методичні рекомендації до виконання науково-дослідних робіт	– 16
	1.6.	Підсумковий контроль	– 18
	1.6.1.	Питання для підсумкового контролю	– 18
	1.6.2.	Приклад залікового білету	– 20
2.	Схема нарахування балів		– 20
3.	Рекомендовані джерела		– 21
	3.1.	Рекомендовані джерела до всіх тем	– 21
	3.2.	Рекомендовані джерела до окремих тем	– 22
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		– 22

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1.	Ораторське мистецтво як наука про красномовство	8	2	-	-	-	6	8	-	-	-	-	8
2.	Взаємодія оратора та аудиторії	10	2	2	-	-	6	10	2	1	-	-	7
3.	Стратегія і тактика оратора	8	2	-	-	-	6	8	2	1	-	-	5
4.	Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	10	2	2	-	-	6	10	1	-	-	-	9
5.	Техніка мовлення юриста	8	2	-	-	-	6	8	1	-	-	-	7
6.	Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	10	2	2	-	-	6	10	-	-	-	-	10
7.	Судова промова	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
8.	Промова прокурора у кримінальному провадженні	10	2	4	-	-	4	10	2	2	-	-	6
9.	Промова захисника у кримінальному провадженні	10	2	4	-	-	4	10	2	2	-	-	6
10.	Промова адвоката і прокурора при розгляді адміністративних, цивільних та господарських справ	8	-	-	-	-	8	8	-	-	-	-	8
	Всього годин:	90	18	16	-	-	56	90	10	6	-	-	74

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1.	Ораторське мистецтво як наука про красномовство	2
1.1.	Предмет і функції ораторського мистецтва.	
1.2.	Роль ораторського мистецтва у професійній діяльності юриста.	
1.3.	Роди і види ораторського мистецтва.	
1.4.	Закони ораторського мистецтва.	
1.5.	Історія ораторського мистецтва.	
1.6.	Ораторське мистецтво в Україні.	

2.	Взаємодія оратора та аудиторії	2
2.1.	Функції оратора. Вимоги до оратора. Індивідуально-психологічні якості оратора.	
2.2.	Фази та етапи діяльності оратора. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.	
2.3.	Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних).	
2.4.	Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.	
2.5.	Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора. Рівні розуміння і мислення в характеристиці аудиторії.	
2.6.	Суб'єктивні та об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.	
2.7.	Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.	
2.8.	Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.	
3.	Стратегія і тактика оратора	2
3.1.	Стратегія оратора, її місце і значення в діяльності оратора.	
3.2.	Структура і етапи побудови стратегії.	
3.3.	Зміст роботи оратора з розробки концепції, завдання і надзавдання та тези.	
3.4.	Тактика оратора. Головні елементи тактики, їх значення.	
3.5.	Основні категорії тактики оратора: принципи, способи, прийоми та їх види.	
3.6.	Анатомія промови.	
3.7.	Прийоми викладення інформації в промові оратора.	
3.8.	Засоби активізації слухачів як прояв тактики оратора.	
3.9.	Тактичні помилки, шляхи їх усунення.	
4.	Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу	2
4.1.	Поняття «культура мови».	
4.2.	Характеристика мовленнєвого закону.	
4.3.	Загальні ознаки мовної культури оратора.	
4.4.	Образність мови: засоби її створення. Види тропів та фігур.	
4.5.	Поняття та види стилів публічного виступу. Умови вибору стилю промови.	
4.6.	Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.	
4.7.	Основні етапи підготовки тексту промови.	
4.8.	Форми текстового оформлення матеріалу.	
4.9.	Види підготовки до виступу, особливості їх використання.	
5.	Техніка мовлення юриста	2
5.1.	Поняття і категорії техніки мовлення.	
5.2.	Характеристика голосу як інструменту оратора.	
5.3.	Логіко-інтонаційні закономірності промови.	
5.4.	Інтонаційно-виразні прийоми, їх місце і специфіка в переконанні аудиторії.	
5.5.	Мовні ноти: призначення, зміст.	
5.6.	Правила роботи з мовними нотами.	
6.	Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста	2
6.1.	Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності.	
6.2.	Історичний розвиток юридичного красномовства.	

6.3.	Основні етапи підготовки виступу юриста.	
6.4.	Композиція виступу.	
6.5.	Види і принципи ділового красномовства юриста.	
6.6.	Особливості мови права.	
6.7.	Стилі юридичної мови.	
7.	Судова промова	2
7.1.	Поняття, предмет зміст і значення судової промови.	
7.2.	Засади та функції судової промови.	
7.3.	Види судових промов.	
7.4.	Підготовка до промови. План і тези судової промови.	
7.5.	Культура та виразність судової промови.	
7.6.	Судова аудиторія та вплив на неї.	
7.7.	Стратегія промови судового оратора.	
7.8.	Роль полеміки в судовій промові.	
8.	Промова прокурора у кримінальному провадженні	2
8.1.	Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.	
8.2.	Викладення фактичних обставин кримінального правопорушення.	
8.3.	Аналіз та оцінка доказів.	
8.4.	Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення.	
8.5.	Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Обґрунтування позиції про міру покарання.	
8.6.	Заклучна частина обвинувальної промови. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.	
8.7.	Репліка прокурора.	
8.8.	Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.	
9.	Промова захисника у кримінальному провадженні	2
9.1.	Поняття та етичний аспект захисної промови, її вступна частина.	
9.2.	Викладення фактичних обставин провадження.	
9.3.	Аналіз та оцінка доказів.	
9.4.	Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення.	
9.5.	Міркування про міру покарання та застосування інших заходів кримінально-правового характеру.	
9.6.	Заклучна частина захисної промови.	
9.7.	Репліка захисника.	
9.8.	Промова адвоката в суді апеляційної та касаційної інстанцій, відмінність від промови в суді першої інстанції.	
	Усього	18

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1.

Тема 2: Взаємодія оратора та аудиторії

Питання для усного опитування та дискусії

1. Функції оратора. Вимоги до оратора. Індивідуально-психологічні якості оратора.
2. Фази та етапи діяльності оратора. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
3. Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальні, духовні (інтелектуальні, естетичні, моральні).
4. Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.
5. Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора. Рівні розуміння і мислення в характеристиці аудиторії.

6. Суб'єктивні та об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.

7. Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.

8. Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: оратор, функції оратора, мотиви, фази та етапи діяльності оратора, аудиторія, увага аудиторії, типи аудиторії, перешкоди контакту аудиторії і оратора.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел розмежуйте наступні поняття: фази і етапи діяльності оратора, мотиви діяльності оратора.

- схематично відобразіть фази стану уваги аудиторії під час промови оратора;

- підготуйте промову для учнів старших класів з метою переконати вступити до університету на юридичний факультет;

- чітко сформулюйте різницю між суб'єктивними та об'єктивними перешкодами контакту аудиторії і оратора.

Семінарське заняття 2.

Тема 4: Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття «культура мови».
2. Характеристика мовленнєвого закону.
3. Загальні ознаки мовної культури оратора.
4. Образність мови: засоби її створення. Види тропів та фігур.
5. Поняття «стиль публічного виступу». Види стилів. Умови вибору стилю промови.
6. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.
7. Основні етапи підготовки тексту промови.
8. Форми текстового оформлення матеріалу.
9. Види підготовки до виступу, особливості їх використання.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: культура мови, мовленнєвий закон, образність мови, стиль публічного виступу, підготовка промови, індивідуальний стиль.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- поняття культури мови, що включає рівень володіння нормами усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування;

- охарактеризуйте особливості мовленнєвого закону;

- складіть промову на тему «Поетами народжуються, а ораторами стають»;

- встановіть особливості індивідуального стилю оратора та сформулюйте шляхи оволодіння ним;

- схематично (у вигляді малюнка) зобразіть види тропів та фігур, наведіть приклади їх доцільності використання в юридичній сфері;

- дайте відповідь на питання – які основні етапи підготовки тексту промови;

- сформулюйте питання, на які повинен відповісти оратор під час підготовки промови;

- законспекуйте основні поради щодо підготовки промови.

Семінарське заняття 3.

Тема 6. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста

Питання для усного опитування та дискусії

1. Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності.
2. Розвиток юридичного красномовства: від Середньовіччя до сучасності.
3. Основні етапи підготовки виступу юриста.
4. Композиція виступу.
5. Види і принципи ділового красномовства юриста.
6. Особливості мови права.
7. Стилї юридичної мови.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: історія юридичного красномовства, розвиток ораторського мистецтва, етапи підготовки юридичного виступу, композиція виступу, стиль юридичної мови.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- дайте визначення поняттю композиція виступу;
- встановіть етапи підготовки виступу юриста та проаналізуйте їх підготовку;
- сформулюйте основні історичні етапи розвитку юридичного красномовства та згадайте надбання того часу;
- назвіть відомих ораторів Античності та їх праці;
- схематично відобразіть країни, в яких юридичне красномовство набуло найбільшого розвитку;
- сформулюйте діалог, який виникає під час підписання договору;
- запишіть особливості мови права;
- охарактеризуйте ораторське мистецтво на сучасному етапі.

Семінарське заняття 4.

Тема 7. Судова промова

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, предмет та зміст судової промови.
2. Функції судової промови.
3. Види судових промов.
4. Збирання, аналіз та систематизація матеріалів провадження. Визначення процесуальної позиції у справі.
5. План судової промови. Робота на мовою і стилем.
6. Письмова підготовка промови. Тези судової промови.
7. Культура та виразність судової промови.
8. Судова аудиторія та спілкування з нею. Канали впливу на судову аудиторію.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: судова промова, матеріали провадження, процесуальна позиція, план судової промови, тези судової промови, судова аудиторія, вплив на аудиторію.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- дайте визначення поняттю судова промова;
- розкрийте суть комунікативної та інформативної функцій судової промови;
- складіть письмовий план судової промови;
- складіть тези судової промови;
- визначіть основні канали впливу на судову аудиторію та їх потенційну ефективність.

Семінарське заняття 5.

Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.
2. Викладення фактичних обставин кримінального правопорушення.
3. Аналіз та оцінка доказів.
4. Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення.
5. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Обґрунтування позиції про міру покарання.
6. Заключна частина обвинувальної промови. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.
7. Репліка прокурора.
8. Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: обвинувальна промова, структура обвинувальної промови, репліка прокурора, промова прокурора в судах вищих інстанцій.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сформулюйте поняття вступу обвинувальної промови та наведіть приклад;
- назвіть основні складові обвинувальної промови;
- визначте, які питання піднімає прокурор у заключній частині промови;
- на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел дайте відповідь на наступні запитання: мета обвинувальної промови; методи переконання судової аудиторії; використання образності в обвинувальній промові;
- визначте поняття репліки прокурора та сформулюйте випадки у яких необхідно скористатись правом репліки;
- сформулюйте особливості промови прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій;
- складіть обвинувальну промову прокурора.

Семінарське заняття 6.

Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні

Ділова гра – моделювання судового засідання

При підготовці до ділової гри потрібно детально вивчити фабулу кримінального провадження і підготувати в письмовому вигляді виступи учасників. Виступи в судових дебатах можуть брати: прокурор, захисник, обвинувачений, цивільний позивач тощо. Упродовж підготовки викладачем надаються консультації та роз'яснення по суті гри, а також допомога в організаційному забезпеченні її проведення. По закінченні ділової гри викладачем дається оцінка якості її проведення, відзначаються успішні виступи в судових дебатах та недоліки, які мали місце.

Фабула кримінального провадження (case)

За версією сторони обвинувачення, Калиненко Іван Іванович разом зі своїми знайомими Петриком Богданом Богдановичем, Панфіловим Петром Петровичем і Маковською Аллою Анатоліївною в будинку № 12 по пров. Дніпровському 21 березня 2024 р. зранку вживали спиртні напої. Напившись, усі полягали спати.

Приблизно о 23 годині за вказаною адресою прийшла громадянка Гонорова Євгенія Олегівна, з якою Калиненко зустрічався протягом тривалого часу. Побачивши Калиненка в постелі з іншою жінкою – Маковською, Гонорова обурилась і стала бити їх шваброю.

Обвинувачений Калиненко устав з постелі і почав бити Гонорову, а потім ухопив кухонний ніж, який лежав на холодильнику, і наніс Гоноровій удар у живіт, заподіявши їй тяжке тілесне ушкодження. Після вчинення злочину Калиненко доставив потерпілу до лікарні. Під час стаціонарного лікування в потерпілої розвинувся гострий перитоніт, внаслідок чого вона померла.

Обвинувачений Калиненко у судовому засіданні винним себе визнав частково й показав, що 21 березня 2024 р. він разом зі своїми знайомими Петриком, Панфіловим і Маковською розпивали спиртні напої, потім полягали спати. Прокинувшись від якихось штовханів, він побачив, що громадянка Гонорова б'є шваброю жінку, яка лежала з ним поруч у постелі, і його самого.

Обурившись, він піднявся з постелі й почав бити Гонорову. Потім схопив ножа, щоб налякати потерпілу, і в цей момент вона сама наштовхнулася на ножа. Як це все трапилось, Калиненко пояснити не може, бо до цього прийняв багато снотворного. Тяжкі тілесні ушкодження Гоноровій завдав ненавмисно.

Злякавшись відповідальності, обвинувачений Калиненко доставив потерпілу до лікарні. По дорозі домовився з нею, щоб вона говорила, нібито вони були в ресторані й коли вийшли на вулицю, на них напали невідомі молодики, які хотіли вдарити ножом Калиненка, але Гонорова закрила його собою, в результаті чого й були завдані їй тілесні ушкодження.

Потерпіла Гонорова показала на досудовому розслідуванні, що підозрюваного Калиненка вона знає з 20016 р., вони часто зустрічалися в будинку № 12 по пров. Дніпровському, куди вона прийшла й 21 березня 2024 р. Проникнувши у будинок через вікно, бо двері були замкнені, побачила Калиненка з іншою жінкою в постелі. Обурившись цим, схопила швабру й стала нею бити лежачих у постелі. Прокинувшись, обвинувачений почав бити її, потім схопив ножа і вдарив у живіт. Відчувши біль і побачивши рану, потерпіла попросила викликати швидку допомогу, їй стало шкода обвинуваченого, й вони вирішили висунути версію про напад.

Свідок Петрик показав суду, що 21 березня 2024 р. він розпивав із Калиненком, Панфіловим і Маковською спиртні напої у будинку, де тимчасово проживав Калиненко. Пізно ввечері він прокинувся від галасу в будинку й побачив, що Калиненко б'є його сестру – Гонорову, захистити яку він не міг через те, що був п'яний. Потім Гонорова раптом лягла, сказавши, що їй погано, і попросила викликати швидку допомогу. Вона показана Калиненку живіт, і він зрозумів, що Гонорова поранена. Після цього Калиненко взяв її на руки й виніс.

Свідок Маковська показала, що 21 березня 2024 р. брала участь у розпиті спиртних напоїв на квартирі Калиненка. Після вечері лягла спати у великій кімнаті на ліжку, а троє чоловіків – Калиненко, Панфілов і Петрик – в цій же кімнаті дивилися телепередачу. Коли пізніше поруч ліг Калиненко, вона не чула. У меншій кімнаті лягли спати Панфілов і Петрик. Вночі крізь сон відчула удари по руках, почувала викрики. Хтось увімкнув світло. Вона побачила молоду жінку, як пізніше виявилось, це була Гонорова. Після того, як Гонорова кілька разів ударила Маковську і Калиненка, останній встав, кинувся до Гонорової й почав її бити. Між ними зав'язалася бійка чулися викрики Гонорової: «Не бий мене». Маковська намагалася втекти, але не змогла, бо двері були замкнені. Коли повернулася до кімнати, побачила на животі у Гонорової рану. Калиненко сказав, що сам віднесе потерпілу до лікарні, а потім повідомить до міліції. Вони пішли близько першої години ночі й додому не повернулися.

Висновком судово-медичної експертизи та речовим доказом (кухонним ножем) підтверджується факт нанесення потерпілій тяжких тілесних ушкоджень гострим предметом.

Висновком судово-медичної експертизи встановлено, що смерть потерпілої сталася внаслідок гострого запалення черевної стінки – перитоніту.

За висновком судово-психіатричної експертизи Калиненко цілком усвідомлював свої дії і керував ними.

У справі є акт судово-медичного освідчення обвинуваченого Калиненка, який свідчить про те, що він зловживає спиртними напоями й потребує лікування від алкоголізму. Обвинувачений не заперечує проти застосування до нього такого лікування.

Семінарське заняття 7.

Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні

Питання для усного опитування та дискусії:

1. Поняття та етичний аспект захисної промови, її вступна частина.
2. Викладення фактичних обставин провадження.
3. Аналіз та оцінка доказів.
4. Міркування про міру покарання та інші заходи кримінально-правового характеру.
5. Заклучна частина захисної промови.
6. Репліка захисника.
7. Промова адвоката в суді апеляційної та касаційної інстанцій, відмінність від промови в суді першої інстанції.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: захисна промова, структура захисної промови, репліка захисника, промова адвоката в судах вищих інстанцій.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сформулюйте поняття вступу та етичної складової захисної промови;
- назвіть основні складові захисної промови;
- визначте, у яких випадках недоцільно у захисній промові викладати фактичні обставини справи;
  - на основі лекційного матеріалу та рекомендованих літературних джерел дайте відповідь на наступні запитання: 1. мета захисної промови; 2. методи переконання судової аудиторії; 3. використання образності в захисній промові.
- визначте поняття репліки адвоката та сформулюйте випадки у яких необхідно скористатись правом репліки;
- сформулюйте особливості промови захисника в суді апеляційної та касаційної інстанцій;
- складіть захисну промову адвоката.

Семінарське заняття 8.

Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні

Ділова гра – моделювання судового засідання

При підготовці до ділової гри потрібно детально вивчити фабулу кримінального провадження і підготувати в письмовому вигляді виступи учасників. Виступи в судових дебатах можуть брати: прокурор, захисник, обвинувачений, цивільний позивач тощо. Упродовж підготовки викладачем надаються консультації та роз'яснення по суті гри, а також допомога в організаційному забезпеченні її проведення. По закінченні ділової гри викладачем дається оцінка якості її проведення, відзначаються успішні виступи в судових дебатах та недоліки, які мали місце.

Фабула кримінального провадження (case)

Органом досудового слідства Петрук Петро Іванович, який є заступником міського голови м. Хмельник обвинувачується у прийнятті пропозиції та одержанні неправомірної вигоди (ч. 1 ст. 368 КК України) від фізичної особи-підприємця Біляка Сергія Петровича за виділення йому земельної ділянки площею 2 га поблизу м. Хмельник.

За версією сторони обвинувачення, 05 червня 2024 р. Біляк С.П. звернувся до Хмельницької міської ради із заявою про виділення йому земельної ділянки площею 2 га, надання необхідних дозвільних землепорядних документів, надання дозволу на встановлення тимчасових споруд для зайняття підприємницькою діяльністю.

Перебуваючи в своєму службовому кабінеті Петрук П.І. натякнув Біляку С.П., що міській раді необхідний кузов до автомобіля марки «КАМАЗ», який перебуває на балансі міської ради, взамін за позитивне вирішення питання щодо погодження, надання необхідних дозвільних земельпорядних документів, надання у власність відповідної земельної ділянки площею 2 га.

12 липня 2024 р. Біляк С.П. зателефонував і в ході телефонної розмови повідомив Петруку П.І., що кузов до автомобіля марки «КАМАЗ» коштує орієнтовно 70 тис. грн. Прийнявши вказану пропозицію Біляка С.П. 23 липня 2024 р. Петрук П.І., перебуваючи у кабінеті № 1 приміщенні Хмельницької міської ради, надав вказівку Біляку С.П. передати неправомірну вигоду для нього у вигляді грошових коштів у розмірі 70 тис. грн. працівниці міської ради Іванюк С.Т., яка не була обізнана у злочинних діях, і залишити у приміщенні міської ради. Біляк С.П. передав відповідні кошти за подальше позитивне вирішення свого питання.

Обвинувачений Петрук П.І. свою винуватість в інкримінованому кримінальному правопорушенні не визнав. В судовому засіданні показав, що 23 липня 2024 р. не отримував від фізичної особи-підприємця Біляка С.П. неправомірну вигоду в сумі 70 тис. грн. за використання наданої йому влади та службового становища. Правоохоронні органи його дискредитували, підбурювали його до отримання неправомірної вигоди, використавши Біляка С.П. Крім того, в судовому засіданні він показав, що Біляка С.П. до вказаних подій знав, але жодних розмов з ним про грошові кошти за оформлення земельних ділянок не вів. Сам Біляк С.П. неодноразово до нього телефонував та намагався зустрітися для вирішення питання про виділення земельної ділянки.

Захисник обвинуваченого зазначив, що в діях їхнього підзахисного відсутній склад кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 368 КК України, оскільки в діях правоохоронних органів та Біляка С.П. була явна провокація злочину, тому обвинуваченого слід виправдати.

В обґрунтування винуватості обвинуваченого сторона обвинувачення посилається на такі докази:

- заяву Біляка С.П. про вчинення вимагання заступником голови міської ради Петруком П.І.;

- заяви Біляка С.П. про надання згоди на зняття інформації з транспортних комунікаційних мереж щодо абонентського номеру 0955625248, згоду на конфіденційне співробітництво у рамках кримінального провадження;

- постанову від 10 липня 2024 р. про залучення до конфіденційного співробітництва;

- протокол огляду, ідентифікації та помічення грошових коштів банкнот номіналом по 1000 грн. та вручення їх Біляку С.П. в сумі 70 000 грн., для подальшого використання їх під час проведення заходів з підтвердження фактичних даних про вимагання та одержання неправомірної вигоди Петруком П.І.;

- протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину;

- протокол невідкладного обшуку від 23 липня 2024 р., об'єктом обшуку був службовий кабінет № 1, в якому під час обшуку було вилучено кошти в сумі 70000 грн.;

- протокол огляду від 23 липня 2024 р., предметом якого був паперовий конверт жовтого кольору в якому знаходилися грошові кошти у розмірі 70000 грн.;

- протокол проведення слідчого експерименту від 31 липня 2024 р. за участю свідка Біляка С.П. з фототаблицями;

- клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, щодо Петрука П.І., а саме аудіо-відеоконтролю його особи та щодо абонентського номеру 0675245285;

- ухвалу апеляційного суду про задоволення клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

- показання свідка Біляка С.П., який зазначив, що в ході розмови Петрук П.І. зазначив, що за позитивне вирішення питання із земельною ділянкою площею потрібно відремонтувати автомобіль «КАМАЗ», який стоїть на балансі міської ради. Тому він звернувся до правоохоронних органів із заявою про вчинення вимагання неправомірної вимоги і надалі усі дії узгоджував зі слідчим, постійно носив із собою диктофон коли зустрічався із Петруком П.І.

- показання свідка Іванюк С.Т., яка пояснила, що 23 липня 2024 р. до неї в кабінет зайшов заступник міського голови Петрук П.І. із незнайомим їй на той час чоловіком і сказав прийняти від останнього грошові кошти і перерахувати їх. Після цих слів Петрук П.І. вийшов, а чоловік дістав із барсетки конверт в якому знаходилися гроші перев'язані резинкою. Перерахувавши їх, вона повідомила чоловіку, який стояв у кабінеті, що тут 70000 грн. Останній подякував і швидко почав виходити з кабінету. На її запитання, чи ці кошти на благоустрій, чоловік зазначив, що Петрук П.І. розбереться. Отримані і пораховані кошти поклала в шухлядку яка закривається на ключ. Після цього зайшла до кабінету Петрука П.І. та доповіла, що сума коштів 70000 грн., на що останній сказав здати в кінці дня ці кошти в касу. Повернувшись до свого кабінету, вона побачила, що зайшли чоловіки в цивільному з камерами та почали обшук.

1.4. Самостійна робота студентів

Тема 1. Ораторське мистецтво як наука про красномовство

Завдання для самоконтролю:

- Що таке «ораторське мистецтво», «риторика», «красномовство»?
- Обґрунтуйте базові навички оратора.
- Опишіть основні історичні етапи розвитку ораторського мистецтва.
- Хто є засновником ораторського мистецтва як науки?

Тема 2. Взаємодія оратора та аудиторії

Завдання для самоконтролю:

- Назвіть функції оратора.
- З'ясуйте індивідуально-психологічні якості оратора.
- Визначте поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
- Які моральні мотиви діяльності аудиторії Вам відомі?
- Які можуть бути психологічні бар'єри в аудиторії та способи вирішення?
- Як, на Вашу думку, можна змінити ставлення аудиторії до оратора?

Тема 3. Стратегія і тактика оратора

Завдання для самоконтролю:

- Визначте поняття стратегії та її роль під час підготовки промови.
- Опишіть складні ситуації для оратора під час виступу та які можливі варіанти поведінки оратора.
- Визначте яка роль обрання певної тактики оратором?
- Поясніть, які тактичні прийоми та в яких ситуаціях використовує оратор.

Тема 4. Культура і стиль мови публічного виступу. Підготовка виступу

Завдання для самоконтролю:

- Ознайомитись із існуючими класифікаціями стилів публічного виступу.
- Охарактеризуйте основні етапи підготовки виступу на юридичну тематику.
- Поясніть, що розуміють під стилем мови публічного виступу.
- Який стиль характерний для виступу на юридичну тематику?
- Визначте особливості підготовки виступу на тему новинок законодавства.
- Які ознаки офіційно-ділового стилю?

Тема 5. Техніка мовлення юриста

Завдання для самоконтролю:

- Наведіть класифікації категорій техніки мовлення юриста.
- Яке значення голосу як основний інструмент оратора?
- Визначте логіко-інтонаційні закономірності промови.
- Що таке «мовні ноти» та як їх використовувати під час підготовки виступу?

Тема 6. Виникнення та розвиток красномовства юриста. Ділове красномовство юриста

Завдання для самоконтролю:

- Ознайомитися із працями відомих ораторів Античності.
- Визначте основні етапи розвитку юридичного красномовства.
- Назвіть відомих ораторів Середньовіччя.
- Охарактеризуйте стан ораторського мистецтва сьогодення.
- Які основні види ділового красномовства юриста?

Тема 7. Судова промова

Завдання для самоконтролю:

- Визначте відмінності судової промови від інших.
- Розробіть поради для виступу судового оратора.
- Визначте ознаки судової промови.
- Підберіть прислів'я, приказки, вирази, які б, на Вашу думку, доцільно було б вжити у судовій промові.

Тема 8. Промова прокурора у кримінальному провадженні

Завдання для самоконтролю:

- Що таке обвинувальна промова та яке її значення під час розгляду кримінального провадження?
- Охарактеризувати основні елементи обвинувальної промови.
- Яким може бути вступ обвинувальної промови?
- Охарактеризуйте аналіз та оцінку доказів в обвинувальній промові.
- Чи повинен прокурор згадувати позитивні риси, характеризуючи обвинуваченого у своїй промові?
- Що таке заключна частина промови прокурора і які її складові?

Тема 9. Промова захисника у кримінальному провадженні

Завдання для самоконтролю:

- Що розуміють під захисною промовою?
- Які складові захисної промови?
- Ознайомтесь із захисними промовами видатних ораторів минулого та виписіть з них фрази, які б допомогли в підготовці захисної промови сьогодення.
- Чи доцільно захиснику у промові згадувати про фактичні обставини провадження? Якщо так, то в яких випадках?
- Що повинна містити заключна частина захисної промови?
- Які особливості захисної промови в судах вищих інстанцій?

Тема 10. Промова адвоката і прокурора при розгляді адміністративних, цивільних та господарських справ

Завдання для самоконтролю:

- Окресліть основні елементи промов адвоката та прокурора під час розгляду адміністративних, цивільних та господарських справ.

- Які особливості промов адвоката-представника позивача і адвоката-представника відповідача?

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі підготовки промов учасників кримінального провадження відповідно до матеріалів провадження. Для цього кожен студент повинен підібрати в Єдиному державному реєстрі судових рішень (<https://reyestr.court.gov.ua>) обвинувальний вирок і підготувати на основі матеріалів провадження обвинувальну промову прокурора, або виправдувальний вирок і підготувати на основі матеріалів провадження захисну промову адвоката.

Як альтернативу студент може за власним бажанням виконати індивідуальне завдання у формі науково-дослідної роботи, тема якої погоджується із викладачем дисципліни.

Бали за самостійну роботу також можуть бути зараховані за результатами неформальної освіти (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти – <https://cutt.ly/Ee8mmyUb>).

1.5.1. Теми науково-дослідних робіт

1. Історія розвитку ораторського мистецтва в давній Греції.
2. Демосфен, його внесок у розвиток ораторського мистецтва.
3. Цицерон. Ораторське мистецтво в Римській імперії.
4. Ораторське мистецтво Київської Русі.
5. Ораторське мистецтво в Києво-Могилянській академії.
6. Ф. Прокопович про ораторське мистецтво.
7. Ораторське мистецтво України в ХХ сторіччі.
8. Види сучасного красномовства, їх коротка характеристика.
9. Академічне красномовство та його жанри.
10. Політичне красномовство та специфіка його напрямів.
11. Суспільно-побутове красномовство.
12. Церковне красномовство.
13. Судове красномовство та його особливості.
14. Судова промова, її види.
15. Психологічні засади судової промови.
16. Дипломатичне красномовство.
17. Етапи підготовки судової промови.
18. Промова прокурора.
19. Захисна промова.
20. Структура публічного виступу.
21. Етапи підготовки до публічного виступу.
22. Вступ, підсумки, заключення, їх призначення.
23. Методика відповіді на запитання слухачів.
24. Врахування особливостей слухачів під час підготовки до виступів.
25. Педагогічні аспекти в організаторській діяльності.
26. Психологічні аспекти в роботі ритора.
27. Вимоги до зовнішнього виду оратора.
28. Початок виступу, звернення, його призначення.
29. Інтонування виступу: наголоси, паузи.
30. Техніка мовлення і вимови.
31. Жести, їх значення в мовленнєвій діяльності.
32. Міміка, її характеристика.
33. Образ лектора, його складові.
34. Техніка дихання.

35. Складові професіоналізму оратора.
36. Поняття про риторичний ідеал.

1.5.2. Методичні рекомендації до виконання науково-дослідних робіт

Метою виконання науково-дослідних робіт є закріплення і систематизація студентами отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання науково-дослідних робіт студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, методичні матеріали, науково-монографічну літературу, статистичні дані, аналітичну інформацію та практику діяльності судових і правоохоронних органів.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів: лівого – 25 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – 15 мм.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення теми і не повинен перевищувати 20 сторінок друкованого тексту шрифтом Times New Roman кеглем 14 з 1,5 міжрядковим інтервалом.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Титульний аркуш науково-дослідної роботи оформлюється за зразком 1. Науково-дослідна робота повинна бути структурованою, тобто після титульного аркуша містити: план, вступ, три (два) розділи, висновки, список використаних джерел. Розділи плану роботи формулюються самостійно студентом як найважливіші напрями розкриття її теми (зразок 2). Науково-дослідна робота повинна містити певну новизну отриманих результатів дослідження. Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання науково-дослідної роботи і особистий підпис студента.

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**
Кафедра кримінального права та процесу

Навчальна дисципліна:
Ораторське мистецтво

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА
на тему:
«Промова прокурора»

Виконав:
Іванов Петро Степанович,
студент 4 курсу
юридичного факультету

Перевірив:
Крушинський Сергій Антонович,
завідувач кафедри кримінального права
та процесу, к.ю.н., професор

Хмельницький
2024

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Поняття та значення промови прокурора у кримінальному провадженні.....	5
РОЗДІЛ 2. Структура і зміст промови прокурора.....	9
РОЗДІЛ 3. Особливості підготовки та проголошення промови прокурора.....	13
ВИСНОВКИ.....	17
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	19

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку. В умовах дистанційного навчання у разі необхідності проведення заліку онлайн він може проводитись у тестовій формі із застосуванням комп'ютерних технологій.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет і функції ораторського мистецтва.
2. Роль ораторського мистецтва у професійній діяльності юриста.
3. Роди і види ораторського мистецтва.
4. Загальна характеристика основних видів соціально-політичного, академічного, юридичного, ділового, соціально-побутового, богословсько-церковного та інших родів красномовства.
5. Закони ораторського мистецтва.
6. Історія ораторського мистецтва.
7. Ораторське мистецтва в Україні.
8. Функції оратора.
9. Вимоги до оратора.
10. Індивідуально-психологічні якості оратора.
11. Фази й етапи діяльності оратора.
12. Поняття «аудиторія» та її ознаки: соціально-демографічні, індивідуально-особистісні, соціально-психологічні, формально-ситуативні.
13. Характеристика мотивів діяльності аудиторії: матеріальних, духовних (інтелектуальних, естетичних, моральних).
14. Фази стану уваги аудиторії.
15. Увага як складова психологічної характеристики аудиторії, її види та властивості.
16. Фази стану уваги аудиторії під час промови оратора.
17. Рівні розуміння й мислення в характеристиці аудиторії.
18. Суб'єктивні й об'єктивні перешкоди контакту аудиторії і оратора та способи їх подолання.
19. Проблема подолання психологічних бар'єрів в аудиторії та способи вирішення.
20. Типи аудиторії за ставленням до оратора або промови.
21. Стратегія оратора, її місце і значення в діяльності оратора.
22. Структура і етапи побудови стратегії.
23. Зміст роботи оратора з розробки концепції, завдання й надзавдання та тези.
24. Тактика оратора.
25. Головні елементи тактики, їх значення.
26. Визначення основних категорій тактики: принципи, способи, прийоми та їх види.
27. Анатомія промови.
28. Прийоми викладення інформації в промові оратора.

29. Засоби активізації слухачів як прояв тактики оратора.
30. Тактичні помилки, шляхи їх усунення.
31. Поняття «культура мови».
32. Характеристика мовленнєвого закону.
33. Загальні ознаки мовної культури оратора.
34. Образність мови: засоби її створення.
35. Види тропів та фігур.
36. Поняття «стиль публічного виступу».
37. Види стилів.
38. Умови вибору стилю промови.
39. Індивідуальний стиль оратора, проблеми його створення і шляхи оволодіння ним.
40. Основні етапи підготовки тексту промови.
41. Форми текстового оформлення особливості їх матеріалу.
42. Види підготовки до виступу, використання.
43. Поняття й категорії техніки мовлення.
44. Характеристика голосу як інструменту оратора.
45. Логіко-інтонаційні закономірності промови.
46. Інтонаційно-виразні прийоми, їх місце і специфіка в переконанні аудиторії.
47. Мовні ноти: призначення, зміст.
48. Правила роботи з мовними нотами.
49. Виникнення юридичного красномовства в епоху Античності. Розвиток юридичного красномовства: від Середньовіччя до сучасності.
50. Основні етапи підготовки виступу юриста.
51. Композиція виступу.
52. Види і принципи ділового красномовства юриста.
53. Особливості мови права.
54. Стилї юридичної мови.
55. Поняття, предмет та зміст судової промови.
56. Засади судової промови: психологічна, етична, логічна. Комунікативна та інформативна функції судової промови.
57. Роль судових промов у здійсненні процесуальних функцій.
58. Види судових промов.
59. Збирання, аналіз та систематизація матеріалів справи.
60. Визначення процесуальної позиції у справі.
61. План судової промови.
62. Робота на мовою і стилем
63. Письмова підготовка промови.
64. Тези судової промови.
65. Початок із закінчення промови.
66. Культура та виразність судової промови.
67. Судова аудиторія та спілкування з нею.
68. Канали впливу на судову аудиторію: звукові, візуальні.
69. Стратегія промови судового оратора.
70. Роль полеміки в судовій промові.
71. Поняття обвинувальної промови, її вступна частина.
72. Викладення фактичних обставин злочину.
73. Аналіз та оцінка доказів.
74. Обґрунтування кваліфікації злочину.
75. Аналіз причин та умов, що сприяли вчиненню злочину. Обґрунтування позиції про міру покарання.
76. Заключна частина обвинувальної промови.
77. Особливості промови прокурора при відмові від обвинувачення.
78. Репліка прокурора.
79. Промова прокурора в суді апеляційної та касаційної інстанцій.

80. Особливості судової промови при розгляді цивільних справ. Промова адвоката-представника позивача.

81. Промова адвоката-представника відповідача.

82. Відмінність судової промови в суді першої інстанції від судових промов в апеляційній та касаційній інстанціях.

83. Промова прокурора у цивільній справі.

84. Промова адвоката (представника сторони) в господарському суді.

85. Промова прокурора при підтриманні позову в господарському суді.

1.6.2. Приклад залікового білету

1. Фази стану уваги аудиторії.

2. Культура та виразність судової промови.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (<https://cutt.ly/Ee35gQjs>).

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 9 лекційних занять за денною формою навчання. Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Семестр	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій								
			1	2	3	4	5	6	7	8	9
			Кількість здобутих балів								
1.	8 семестр	9	1,1	2,2	3,3	4,4	5,6	6,7	7,8	8,9	10,0

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 8 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів під час проведення семінарських (практичних) занять наведені у п. 4.3.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (<https://cutt.ly/Ee35gQjs>).

2.4. Оцінювання самостійної роботи студентів здійснюється відповідно до п. 4.3.15 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (<https://cutt.ly/Ee35gQjs>).

3. Рекомендовані джерела

3.1. Основні джерела

1. Білавич Г. Основи риторики і красномовства: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2020. 211 с.
2. Білоусова Т.П. Риторика: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: О.А. Буйницький, 2016. 252 с.
3. Дячок М. Г. Ораторське мистецтво правника: навчальний посібник. Хмельницький, ХІУП, 2001. 202 с.
4. Кацавець Р.С. Ораторське мистецтво: підручник. К.: Алерта, 2021. 250 с.
5. Красницька О.В. Основи ораторського мистецтва та риторичної комунікації: практикум. Київ: Компрінт, 2019. 109 с.
6. Крикун В.Ю. Риторика: навч. посіб. Київ: Київський університет, 2019. 223 с.
7. Куньч З., Городиловська Г., Шмілик І. Риторика: підручник Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2018. 495 с.
8. Мацько О.М. Практична риторика: навч. посібник. Київ: Київський університет, 2019. 239 с.
9. Медвідь А.М., Медвідь Ф.М. Ораторське мистецтво правників: навч. посібник для студ. навч. закл. К.: Міленіум, 2005. 334 с.
10. Мистецтво красномовства, культури спілкування та ділової комунікації: навч. посіб. / уклад. В.І. Докаш. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2020. 367 с.
11. Молдован В. В. Судова риторика: теорія і практика: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 496 с.
12. Нищета В.А. Риторика. К.: ЦУЛ, 2022. 220 с.
13. Овчиннікова А.П. Риторика як суспільно-культурне явище: курс лекцій. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 175 с.
14. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста. Теорія та практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2010. 208 с.
15. Онуфрієнко Г.С. Риторика: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2020. 625 с.
16. Ораторське мистецтво / за ред. І.М. Плотницької, О.П. Левченко. К.: ЦУЛ, 2019. 110 с.
17. Ораторське мистецтво: підручник / М. П. Требін, Г. П. Клімова, Н. П. Осипова та ін.; за ред. М. П. Требіна і Г. П. Клімової. Х.: Право, 2013. 208 с.
18. Рогожкин О.В. Риторика: загальна, судова, оперативна: підруч. для студ. і курсантів юрид. спец.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС України, 2012. 298 с.
19. Теслюк В.М. Основи красномовства: навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2020. 524 с.
20. Токарська А.С. Практикум з культури ораторського мистецтва. Львів: Растр-7, 2023. 106 с.

21. Токарська А.С. Практикум з риторики: для здобувачів третього (освіт.-наук.) рівня вищ. освіти. Львів: БОНА, 2023. Ч. 1. 131 с.
22. Фенко М., Мацюк З. Красномовство: навч. посіб. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 211 с.
23. Шинкарук В.Д., Теслюк В.М. Основи риторики: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2021. 319 с.

3.2. Допоміжні джерела

1. Krushynskiy S. A., Dankova S. O. Features of criminal procedural proving during judicial debates in proceedings in the court of first instance. *Університетські наукові записки*. 2023. № 6 (96). С. 68-76. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/96_68-76/371.
2. Бобечко Н. Р. Судові дебати у кримінальному провадженні: суть, завдання, значення, зміст. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 378-386. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/55.pdf.
3. Гарбар І.В., Гарбар А.І. Культура мовлення: навчальний посібник. Миколаїв: НУК, 2023. 228 с.
4. Кацавець Р. Судові промови державного обвинувача та адвоката-захисника у кримінальному судочинстві України: правові, етичні, логічні та мовні аспекти: монографія. К.: ЦУЛ, 2020. 150 с.
5. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: навч. посібник. К.: Ліра-К, 2006. 240 с.
6. Лапкін А.В. Обвинувальна промова прокурора у суді: структура і зміст. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2 (61). С. 113-120.
7. Маложон О.І. Судове красномовство: навички оратора. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2028. № 1. С. 19-22. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2018/7.pdf.
8. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура української фахової мови: навч. посіб. К.: Академія, 2007. 360 с.
9. Молдован А.В., Богдан Л.С. Судова промова: навчальний посібник. К.: Алерта, 2014. 288 с.
10. Олійник О.Б. Мистецтво судових дебатів. Київ: Кондор, 2010. 258 с.
11. Промова прокурора в судових дебатах у кримінальному провадженні: науково-практичний посібник / за ред. Мустеци І.В., Демченка Г.В, Шмелені С.В., Туркота М.С. К.: Норма права, 2023. 140 с.
12. Сагач Г.М. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації: навч. посіб. К.: Зоря, 2003. 255 с.
13. Сагач Г.М. Словник основних термінів та понять риторики. К.: МАУП, 2006. 280 с.
14. Судова риторика: опорні конспекти лекцій. Навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. / автор – упорядник Ухач В.З. Тернопіль: Вектор, 2011. 114 с.
15. Судові промови адвокатів України. К.: Ред. журн. «Адвокат», 2000. Кн. 1. 216 с.
16. Сухонос В. В. Промови у кримінальному судочинстві, їх форма та зміст. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2011. № 2 (5). С. 115-119.
17. Сухонос В. В., Звірко О. Є. Комунікативний аспект обвинувальної промови у судових дебатах. *Вісник прокуратури*. 2012. № 9. С. 86-92.
18. Ясинок М.М., Ясинок Д.М. Судові дебати: право, психологія, риторика: науково-практичний посібник. К.: Алерта, 2023. 176 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <https://www.nbuv.gov.ua> – Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.
2. <https://reyestr.court.gov.ua> – Єдиний державний реєстр судових рішень.
3. <https://eduhub.in.ua/courses/kurs-10-oratorske-mistectvo> – Освітній курс «Ораторське мистецтво (у форматі SCORM)».